

metall surtí per devall terra», eiv., 1583 (Macabich, *Cròn. de Sta. M.^a la Major*, p. 47) «pensaven que com allò no-ls havia *rehexit* volian emprendre en la nit lo escalar la ciutat», Barcelona, 1641 (*BABL* VIII, 14).

Es totalment infundada l'afirmació que han fet tants que aquest verb sigui imitat del francès (on *réussir* no existeix encara sinó com un italianisme esporàdic en els Ss. XVI-XVII, i encara és condemnat com a no-francès el 1639; solament cap a la fi del segle tendeix a fixar-se en sentit favorable, història que es repetí després en el cultisme *èxit* en cat. i cast.); a Itàlia se cita ja *riuscita* en Giov. Villani (c. 1340) i també es va usar (no em consta des de quan) *riescire*, després esdevingut *riuscire*, d'on evidentment fou pres pel francès. Per a Itàlia no està gaire estudiada la història filològica i semàntica del mot (sobre la qual ens podrien il·lustrar estudiosos com Migliorini, Schiaffini o el nostre G. Colon), car jo no gosaria pas excloure que l'ús del mot partís dels nostres comerciants mediterranis. Bé pot ser que hi hagi relació amb l'ús d'*èxire* 'guanyar en el joc', que amb raó posa de relleu Rohlfs en inscripcions pompeianes (*ASNSL* CLXXXIII, 129).

En tot cas el verb, que ja veiem en cat. amb sentit favorable en Moradell (c. 1640 i Lacav., 1695), apareix arrelat des de la poesia popular dels segles baixos: «preneu exemple de mi, donzelles qu'aneu pujant: / si vos *reix* la ventura no la deixeu escapà», cançó recollida en el Gironès, MilàF (*Romllo.*, 322B); «regidors, batlles y espias / — si-ls hagues<sa> *re-xit* - als fadrins de Catalunya - d'agafà'ls tots una nit ---», c. 1817 id. (id., 98.19); «en aquesta vila - jamay vos *reixirà*: / tota vostra gallardia - s'ha hagut de retirà» (recollida a les Guillerries: Tortadès) referent a una de les dues guerres contra els francesos (de 1794-5 o 1822) id. (id., 103.7). Seguia usant-se en ple vigor, i amb caràcter enterament popular i espontani en la pagesia del cat. or. i fins entre els vells barcelonins, com veiem pel B. de Maldà («demà si plau a Déu, veurem què tal *reixirà* la funció d'est gran bodori», *Coll. B. V.*, 135) i per les *Gatades* de Pitarra, en els diàlegs més familiars: «ANDREU: Ens exposem a què'l meu / no's volgués luego casar / --- MARIETA: Si *rehex*, prometo a la Verge / aquest anell de djamants. / ANDREU: Y jo --- pujà a Montserrat descals!», *Un Barret de Rialles* (*Gat. y S. P.* I, 429).

El participi tenia sentit més vague, com 'trempat, amb èxit a la vida': «ara cabassos de carbó tragino --- JOAQ. [una senyora que vol ser amable amb un pobre noi que s'ha resignat a fer de carboner]: Noy m'alegro / de veure't tant *rehexit* [fent *cumpliments*], *Ous del dia* (id., 236); i en les muntanyes de la més aspra Garrotxa on l'usen en un sentit més pròxim a 'ressorgir': «després de lluytar setmanes entre la vida i la mort, també *reixian* a la fi y, com si's despertessin d'un somni, preguntavan si era ahir que se les havian a l'empriu»: «lo que no havia *rehexit* poc ni molt era 'l bon humor dels habitants de la casa, ja de temps prou a mal borràs»; «la sobreexcitació de la Coralí --- va comunicar-se'm a mi mateix, *reixint-me* tot el co-

ratge de moments abans», MVayreda (*Sang Nova* IV, ix, 303, 304; *Puny.* VIII, 147). No desconequem que el mot va caure bruscament en decadència a Barcelona a la fi del S. XIX, mentre els cercles florals, anarcoides i carlinoides, girant-se d'esquena al poble menestral i pagès, feien literatura de cenacle més o menys zorrillesc o victorhuguesc disfressat amb una mica de «Boades».

Però fins els defensors de la llengua de la gent senzilla havien de llegir massa en foraster, i reconec que en la meua adolescència el mot era inoït a Barcelona (ni al meu pare, mare i oncles no el sentia) i tanmateix la gent vilatana continuava planyent-se «si a ella no li *reix l'alioli*», o animant-se «si les últimes passades de la mitja dreta li han *reexit* més bé», «si les pensades no li *reixen*» (pescadors de St. Pol, 1930): les nostres orelles, però, van acabar per escoltar-ho i cap als aa. 1910-20 tornen els homes com Massó Torrents, Fabra i JCarner a insuflar vida a un verb que en els anys vint penetra de nou en la premsa i en la prosa doctrinal.² A penes cal dir, però, que en la zona interpirinenca, sentim en gent ben de la terra coses com «me va pas *reixè* d'en trobar guaires» a Cerdanya (Dorres, 1959), o «va *reixè* a se *ferà* donar el mas», a St. Cebrià de Ross. (1960) i *reixen* a Llar (1960), «bai *reixè* a --- a Catllà (id.).³

Reeixida substantiu femení. *Reeiximent* [1695, Lacav.], però també es va usar *reexir* substantivat com a masculí (amb -z- artificial ultracorrecta): «per probar lo *resexir* de dita obra» en l'obra manresana de Magí Canyelles, S. XVII (*AlcM* analitza «probarlo» amb impossible sintaxi), forma que endemés és també la usada a l'Alguer («*resexi* a pagar-ne», «sense *resexir* en això», BCEC, 1907, 51). *Reeixit*: «deu esser la pubilla --- i es veu que la té ben *reixida*. Per ara... gràcies a Déu», EmVilanova c. 1890 (*Escenes Barcelonines*, p. 126), però cf. ja c. 1865, Pitarra (supra) aquest ús.

Sobreexir [c. 1260-70]: «non es cars fruitz pus vils cors <lleg. *corcs?*> l'entamena <l'enceta> / car de cors / <'cos> vil ve a fin cor destrics: / d'on tu qu'ès fis, / fug als fals e no-y trics: / pen^a com dan cubertament t'amena, / garda tos senz no *sobresca*⁴ ne vers», Cerverí de Girona 61/101.25. «—Acabaràs bandoler ---. S'enfila llisera amunt, gesticulant com un orat; encara una vegada més, aquell nat del dimoni tingué prou ascendent sobre mi --- deixant-me clavet, com ullprè, per un no sé què de diabòlic que semblava *sobreexir* de sa persona», MVayreda (*Punyaalada*, § 8, p. 119); «l'esfors que havia necessitat per a la completa deliberació de la terra, are *sobreexia* y s'escampava per regions estranyes, fent de la nació regida pels nostres comtes un dels més temuts imperis d'Europa», MilàF (1879, O. C., p. 193); cf F. de B. Moll, *Raixà, Cap d'any*, 1959, p. 146.

Sobreexida [Verd.]. *Sobreexidor* m. [St. Pol, 1915ss. i *CostManc.* II, s. v.]. *Sobreeximent* [Llull]. Un altre derivat llatí d'*ire*, paral·lel i oposat a *exire* era *adire* 'anar a un lloc', del qual derivava el terme de dret romà *adire* 'acudir a un indret', *aditio*, *onis*